

“ÖLMİYİ HAK EDEN” 10 TEKNOLOJİ

Bir bilim kurgu yazarı, genç araştırmacı ve buluşçulara, yerlerine yenilerini koymak üzere çalışacakları, modası geçmiş teknolojileri öneriyor...

“Zamanı gelince, bütün teknolojilerin birer birer ortadan kalktığını görebilirsiniz. Ancak, birilerinin seçilerek ölüme gönderilmeleri sık rastlanan bir şey değil. Öte yandan, bazı teknolojilerin ne kadar kötü ve zararlı olduğu öylesine açık ki, yok edilselerdi, tüm insanlığın buna sevinmesi gerekirdi. Bilge toplumlarda, daha az gelişmiş önceki kuşaklardan kalma tehlikeli ve modası geçmiş teknolojileri ortadan kaldırmaya çalışan genç araştırmacıların ve buluşçuların ödüllendirilmesi gerekir. İşte benim adaylarım.”

Bruce Sterling

Nükleer Silahlar

“Nükleer enerjinin iyi yanlarının olduğu ileri sürülebilir; radyoizotopların tıptaki kullanımı gibi. Ancak, nükleer silahlara gereksinimimiz yok. Nükleer silahlar, hem teknik açıdan hantal, hem de gelişmiş bir uygarlıktan çok, El Kaide gibi yasadışı bir örgüte yakışan, açık bir kötücüllüğe sahip. Nükleer bombalar, hükümet

merkezlerine karşı yayılmayı hedefleyecek düşman gruplar için biçilmiş kaptan. Öte yandan, bu silahlar, hükümetlerin teröristlere karşı geliştirecekleri stratejilerde yetersiz olacaktır. Öyleyse, hükümetler bu pahalı, tehlikeli ve çalınması kolay nesnelere üretmeyi hâlâ neden sürdürüyor? Yarın nükleer silahların tümü ortadan kalkacak olsa, dünyadaki askeri dengeler bir parça olsun değişmezdi.”

Kömürden Enerji Elde Etmek

“Kömürü, ‘teknoloji’ olarak adlandırmak tam doğru sayılmaz. Kömür, endüstri devriminin itici gücüdür. 200 yıldır insanlığın hizmetinde, ancak gittikçe daha da ‘çirkinleşiyor’. Ucuz bir yakıt olduğu söylenemez. Asit yağmurları, iklim değişikliği ve kömür endüstrisinin neden olduğu sağlık sorunları da var. Kömürden elde edilen

bir birim enerjiye karşılık atmosfere salınan kirlilik yapıcı gazlar, öteki fosil yakıtlarla olduğundan daha fazla. Kömür madenciligi çevreye çok büyük zararlar veriyor. Bir kömür madeninde çalışmaksa dünyanın en tehlikeli işlerinden. Yarın kömür ortadan kalkacak olsa onu özlerdik; örneğin ABD, enerji kaynaklarının dörtte birini kaybetmiş olurdu. Ama, atmosfere verdiği zararı ve küresel ısınmayı unutmamak gerekiyor. Bu yıkıcı bağımlılıktan kendimizi ne kadar erken kurtarırsak, o kadar daha az pişmanlık yaşarız.”

İnsanlı Uzay Uçuşu

“Bu göz kamaştırıcı teknolojinin ortadan kalktığını görmek acı olabilir; ancak, uzay aracının içindeki romantizmi bir kenara bırakacak olursak geriye pek bir şey kalmıyor. Yıllar süren biyoloji araştırmaları sayesinde, uzay uçuşlarının insan sağlığı açısından çok olumsuz etkileri olduğunu biliyoruz. Uzayda, yerçekiminin iskelet yapısı üzerindeki olumlu etkisi olmadığında, kemiklerde ve kasalarda erime gerçekleşir. Kozmik ışınların zararlı etkilerini de unutmayalım. Uzay araçlarının özündeki tehlikeden hiç söz etmiyorum; çünkü bu onların en çekici yanlarından biri. Ay’a ayak basmanın, orada bayraklar ve ayak izleri bıraktıktan sonra yeryüzüne geri dönüp köşemize çekilmenin de pek bir anlamı yok. Her geçen yıl, insansız uzay araçlarının boyutları biraz daha küçülüyor; işlevleri artıyor ve maliyeti azalıyor. Buna karşın, insanlı uzay araçlarının maliyeti çok büyük bir yük. Kozmik

ışınların etkilerinden korunacak bir yol bulunmadıkça, bu teknoloji yalnızca müzelerde sergilenmekle yetinmeliyiz.”

İçten Yanmalı Motor

“20. yüzyılı görmüş biri olarak, iki silindirli bir motosikletin, insanın ruhunu canlandıran o büyük patırtısını özleyeceğimi itiraf etmeliyim. Benzinse, bence sıvı yakıtların gerçek sultanıdır. Öte yandan, içten yanmalı motorlar büyük, ağır ve hantal makinelerdir. Bugün, bu motorlara yakıt sağlamak üzere yerleşmiş dev bir enerji sistemi var. Ancak, daha basit, daha güvenli ve daha temiz teknolojiler olan hidrojen ve yakıt hücrelerinin, içten yanmalı motorların yerini alması gerekiyor. Gürültülü, ‘maço’ makine seslerine gerçekten gereksinim duyuyorsanız, neden bu sesleri kaydedip arabanızın teybinde dinlemiyorsunuz?”

Mayınlar

“Mayınların, aslında savaş bittikten sonra, barış yapanları havaya uçurmaya çok daha uygun olduğunu fark ederse, mayınları protesto edenlerin endişelerini anlamak kolaylaşır. Bir savaşta, çok az sayıda asker mayınlara basar; çünkü mayınların arkasında bekleyen silahlı güçler olduğu bilinir. Savaş bittikten sonraysa mayınlar, çiftlik hayvanlarını, meraklı çocukları ve dünyayı yeniden yaşanabilir bir yer kılmaya çalışan kadınları ve erkekleri öldürür. Bir savaşın ne zaman bittiğini bilmeyen ölümcül aygıtları üretilip bunları yaygınlaştırmak aptalca.”

DVD’ler

“DVD, tüketicilerin tarihte en istekli biçimde benimsediği elektronik aygıtlardan biri oldu. Ancak, DVD’lerin şeytani yönlerinden yakınmazsam kendimi kötü hissederim. İlki ve en kötüsü, inanılmayacak ölçüde kırılabilir olmaları. ‘Daha parlak’ görüntü kalitesinden sağladığımız yarar, tek bir parmak izi ya da çizimin etkisiyle kolayca ortadan kalkıyor. Ayrıca, tıpkı CD’ler gibi, DVD’ler de

eğrilebilir ve tabakaları soyulabilir. Hepsinden daha kötüsüyse, DVD’lerin içindeki reklamları izlerken çektiklerimiz. DVD’lerin yasadışı yollarla çoğaltılmasını engellemek için geliştirilmiş koruma sistemi bir işe yaramıyor. Çoğaltma işi çok kârlı bir iş alanı; çünkü sayısal veriler, bantlarda olduğu gibi kopyalanınca kalitesini yitirmiyor. Günün birinde, DVD’lerin gerçek yüzü ortaya çıkacak: eğlence endüstrisinin, sayısal medya tarafından yıpratılmaya karşı yürüttüğü alçakça ve sonu olmayan savaşımının tüketicilere çıkan faturası.”

Akkor Ampuller

“Bunlar, gerçekte ısı yaymaya yarayan araçlardır. Sözüm ona bir aydınlatma teknolojisi olsalar da, sağladıkları aydınlanmadan dokuz kat daha fazla ham ısı üretirler.

Akkor ampullerin ışığı, bize floresan ışığından daha iyi gelse de, doğal gün ışığının görkeminden çok uzak. Akkor ampullerin maliyetini, kırılabilirliğini, boşa giden enerjisi, camı ve tungsteni; ve bir de, bu küçük, cam ‘sobaların’ ısıyla savaşmak için ha-

rıl harıl çalıştırdığımız iklimleri de unutmamak gerekiyor. Kabul edelim: akkor ampuller tarih olmayı hak ediyor. Daha üstün, insan gözüne daha uygun dalga boylarında ışık yayan, daha ekonomik bir teknoloji akkor ampullerin yerini alacak. Bizden sonraki kuşaklar, akkor lambalara, tıpkı bizim kandillere baktığımız gibi bakacaklar.”

Hapishaneler

“Aslında, suçluların insanca muameleyle topluma yeniden kazandırılacaklarını savunmanın modası geçti. Ancak, suçluların acımasızca cezalandırılması, iyi kimselerin gözünün önünden kaldırılması ve iki milyon insanın yaşadığı dev bir gettoda tutulması gerekiyorsa, bunu yapmanın çok daha iyi, ucuz ve verimli yolları da var. Yeni moda elektronik şifre aygıtları ve bilgisayarlar, bunun için çok çeşitli olanaklar sunuyor. Bu uygulamalar, zayıf gibi görünse de, aslında çok zalim ve tuhaf olabilirler.”

Kozmetik İmplantasyonlar

“Canlı insan etini, içine yabancı bir madde aşılıyor ve şişirmenin, korkutucu ve sapkın bir yanı var. Gerçekten gelişmiş bir tıp teknolojisinin, eti, içine ‘cam macunu’ enjekte etmek yerine, insan

metabolizmasını kullanarak istenen biçime gelecek biçimde büyütebilmesi gerekirdi. Silikon (ve aynı amaçla kullanılan öteki maddeler de), kozmetik amaçlarla kullanmak için çok kaba bir malzeme.”

Yalan Makineleri

“Yalan makineleri, açıkçası hiçbir işe yaramıyor. Sorguya çekilen kimselerin stresini artırmaya çalışmak gibi belirsiz bir kullanım alanı olabilir. Ancak, derideki elektriksel etkinliklerin ve kalp atımlarının yalan söyleme süreciyle pek ilgisi yok. Yalan makinelerinin kullanımı, temelde, büyük kuruluşların, çalışanlarının güvenilirliği hakkında kendi kendilerine yalan söylemelerine olanak sağlayan bir tür ayın. Yalan makineleri işe yarar duruma getirilse bile –sözgeli mi yeni moda nükleer manyetik rezonans beyin tarayıcıların kullanımıyla–, ‘Orwell-vari’ bir zor kullanma olurdu. Dahası, en alttakilerden en üsttekilere kadar, toplumun tüm ana aktörlerinin, yaşamlarını uydurmacalar ve kuruntularla ördüğünü itiraf etmek zorunda kalacağı toplumsal bir devrim de gerçekleşebilirdi. Bayağılıklarımızın, güdülerimizin ve önümüzdeki fırsatların resmi ve halka açık biçimleri, içimizdeki düşüncelerimizin özel dünyasından çok farklıdır. Teknolojik araçlar yoluyla beyin işlevlerimizi anlatmaya ve açığa vurmaya zorlansaydık, bir çoğumuz, çok az düşüncenin yer aldığı, sessiz bir zihinsel umutsuzluktan oluşan, ‘yarı-olmuş’ yaşamlar sürdürdüğümüzü keşfederdik.”

“10 Technologies that deserve to die”.
Technology Review, Ekim 2003

Kısaltarak çeviren: Aslı Zülâl